

Torah from Around the World

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat Toldot, 30 november 2024/ 29 chesjwan 5785

Genesis/Beresjiet 27: 27 - 28: 9; Tanach blz. 53-55.
Haftara: I Sjmoël 20: 18 - 42; Tanach blz. 583-383.

Vertaler: Bram Lagendijk

Coördinatie: Harry Polak

Commentaar: ***rabbijn Hanan Schlesinger, woont in Alon Shvut (Gush Etzion) en mede-oprichter van de vredesorganisatie Roots/Judur/Shorashim***

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Use the link to read or listen to the original text in English.

Eén Jood, twee meningen

Moest Rivka iets verkeerd doen om het goede te kunnen doen?

We hebben allemaal wel eens de uitdrukking ‘twee Joden, drie meningen’ gehoord en gebezigd. En hoewel we die gekscherend, zelfs spottend gebruiken, geloven de meesten van ons dat er een kern van waarheid in zit. Afijn, als twee Joden drie meningen hebben, dan heeft een van hen twee meningen. Kan één persoon tegelijkertijd twee meningen hebben? Blijkbaar wel, en als hij Joods is, nog vaak ook.

In de sidra van deze week, Toldot, spoort Rivka haar zoon Ja’akov aan om zich voor te doen als zijn broer Esav en zo de zegen te ontvangen die hun vader Jitschak voor Esav had bedoeld. En inderdaad, Ja’akov doet, gekleed als Esav, wat zijn moeder hem heeft opgedragen en misleidt zijn vader om hem de zegen te geven die voor zijn broer was

bestemd. Wat Rivka duidelijk motiveert, is de vaste overtuiging dat Jitschak op het punt staat om het leiderschap van het opkomende Joodse volk over te dragen aan een man die absoluut ongeschikt is voor die taak. Ze gelooft dat de heilige missie die God aan Avraham had opgedragen en die vervolgens aan Jitschak was overgedragen, onder het leiderschap van Esav verprutst en teniet gedaan zal worden. Ze is er bovendien zeker van dat list en bedrog door haar zoon Ja'akov de enige manier is die ze heeft om zo'n calamiteit te voorkomen.

Ze meent dus dat het doel de middelen heiligt. De meeste commentatoren hebben niets dan lof voor Rivka en Ja'akov, anderen bekritisieren wat de twee deden. Hoe het ook zij, er is brede steun binnen de Joodse traditie voor het uitgangspunt van hun handelwijze. Los van de vraag of het in dit geval wel of niet juist was, zijn er in principe (veel) gevallen waarin men iets verkeerd kan en moet doen om het goede te bereiken.

Dat is helemaal niet vanzelfsprekend. Van Emmanuel Kant is de verklaring bekend dat je verplicht bent om de waarheid te vertellen, als je een onschuldige voortvluchtige verbergt en zijn bloeddorstige achtervolgers met messen zwaaiend op de deur kloppen en eisen dat je vertelt of de man zijn toevlucht heeft gezocht in je huis. En velen vinden het ronduit immoreel om een ander mens te doden, zelfs in oorlogstijd of uit zelfverdediging.

Het Jodendom kwam nimmer in de buurt van zo'n manier van denken. De *halacha* (het Joodse wetsysteem) heeft altijd erkend dat bijna alle waarden relatief zijn. In plaats van absolute waarden hebben we een scala aan soms conflicterende en elkaar uitsluitende waarden die in evenwicht moeten worden gebracht en moeten worden gewogen. De onderlinge verbanden zijn complex en veelzijdig. Sommige kunnen in een rangorde worden geplaatst, terwijl andere niet gemakkelijk en rechttoe rechtaan zijn in te delen volgens een bepaalde ordening.

Joodse moraal is daarom situationeel en kan niet worden gereduceerd tot een simpel schema of diagram van ja en nee. Wat in de ene situatie goed is, kan fout zijn in de andere. Dat is een van de redenen waarom de *Sjoelchan Aroech* (Joods wetboek) alleen formeel het laatste woord is in het Joodse recht. Praktisch gesproken is het de basis voor verklaringen, commentaren, tegenargumenten en verdere uitwerkingen. En veel van wat we interpersoonlijke ethiek noemen, *mitsvot been adam lechawero*, is weggelaten uit de *Sjoelchan Aroech*. Niet omdat het geen centraal onderdeel is van het Jodendom, maar eerder omdat het niet kan worden gereduceerd tot een abstracte lijst van wat wel en niet mag. In veel gevallen kan het beter worden doorgegeven als *aggada* – verhalen die waarden overbrengen. En dit is de reden waarom men in zoveel gevallen persoonlijk een kenner van Joods recht moet raadplegen om vast te stellen wat de halacha zou zijn in een bepaalde situatie. En dat is ook de reden waarom verschillende halachische autoriteiten verschillende antwoorden kunnen geven. Vaak is er meer dan een manier om conflicterende overwegingen te wegen. De halacha is dan wel bindend, maar niet altijd eenduidig.

Hoe groter en breder iemands begrip is van de verschillende opvattingen in het Joodse recht, hoe meer denkbeelden men kan zien die strijden om wettelijke status. En dat is waarom één Jood twee meningen mag en eigenlijk zou moeten hebben, of zelfs drie of vier.